B I - 8 6 0

BI-860

Seat No.________

M. A. (Part - II) Examination

March / April – 2014

Sanskrit : Paper - V

(Subsidiary)

(१) माघः शिशुपालवधम् – (१, २ सर्गौ)

(२) बाणभट्टः हर्षचरितम् (१, २ उच्छवासौ)

Time : 3 Hours] [Total Marks : **100**

१ (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે ચારનો અનુવાદ કરો. १६

1 (a) Translate any four of the following : **16**

(१) चयस्त्विषामित्यवधारितं पुरा ततः शरीरीति विभाविताकृतिम्।
विभुर्विभक्तावयवं पुमानिति क्रमादमुं नारद इत्यबोधि सः ॥१.३॥

(२) रर्णदिभराघट्टनया नभस्वतः पृथग्विभिन्न श्रुति मण्डलैः स्वरः।
स्फूटन्निवद्‌गामविशेषमूर्च्छनामवेक्षमाणं महतीं मुहुर्मुहुः ॥१.१०॥

(३) निद्राधधामानमिवाधिद्रीधितिं मुद्रा विकासं मुनिमभ्युपेयुषी।
विलोचने विभ्रद्रधिश्रितश्रिणो स पुण्डकाक्ष इति स्फूटोडभवत् ॥१.२४॥

(४) तिरस्कृतस्तस्य जनाभिभाविना मुहुर्महिम्ना महसां महीयसाम्।
बभार बाष्पैर्द्विगुणीकृतं तनुस्तनुनपाद्धमवितानमाधिजैः ॥१.६२॥

(५) रत्नस्तम्भेषु संक्रान्तप्रतिमास्ते चकाशिरे
एकाकिनोऽपि परितः पौरुषेयवृता इव ॥२.४॥

(६) विरोधिवचसो मुकान्वागीशानपि कुर्वते।
जडानप्यनुलोभार्थान्प्रवाचः कृतिनां गिरः ॥२.२५॥

(७) बुद्धिशस्त्रः प्रकृत्यङ्गो धनसंवृत्तिकञ्चुकः।
चारेक्षणो दूतमुखः पुरुषः कोऽपि पार्थिवः।।२.८२॥

(८) महात्मानोऽनुगृह्णन्ति भजमानान् रिपूनपि।
सपत्नीः प्रापयन्त्यब्धिं सिन्धवो नगनिम्नगाः॥२.१०४॥

(બ) નીચેનામાંથી ગમે તે ત્રણ સંદર્ભ આપી સમજાવો : ૯

(b) Explain giving context any three : **9**

(१) विरराम महयांसः प्रकृत्या मितभाषिणः।

(२) विपादनीया हि सतामसाधवः।

(३) अथवा श्रेयसि केन तृप्यते।

(४) दृष्टान्तोऽत्र महार्णवः।

૨ નીચેનામાંથી ગમે તે બે વિશે વિવેચનાત્મક નોંધ લખો : **૧૪**

2 Write critical notes on any two of the following : **14**

(१) 'शिशुपालवधम्' – शीर्षकः।

(२) शिशुपालवधे नारदस्य पात्रम्।

(३) माघे सन्ति त्रयो गुणाः।

(४) ઉધ્ધવનું વક્તવ્ય

(4) Specch of उद्धवः

૩ 'शिशुपालवधम्'નું મહાકાવ્ય તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. **૧૧**

3 Evaluate 'शिशुपालवधम्' as Mahakavya. **11**

અથવા/OR

૩ 'शिशुपालवधम्' મહાકાવ્યના બીજા સર્ગનું વિવેચનાત્મક મૂલ્યાંકન કરો. **૧૧**

3 Evaluate critically second canto of ''शिशुपालवधम्''. **11**

૪ (અ) નીચેનામાંથી કોઈ પણ બે નો અનુવાદ કરો. ૧૬

4 (a) Translate any two of the following : 16

(१) अस्य विमलेषु साधुषु रत्नबुद्धिः न शिलाशकलेषु। मुक्ताधवलेषु गुणेषु प्रसाधनधीः नाभरणभारेषु। दानवत्सु कर्मसु साधनश्रद्धा, न कारिकीटेषु। सर्वाग्रेसरे यशसि महाप्रीतिः न जीवितस्तृणे। गृहीतकरास्वाशासु प्रसाधनाभियोगः न निजकलत्रधर्मपुत्रिकासु। गुणवति धनुषि सहायबुद्धिः न पिण्डोपजीविनि सेवकजने। अपि च अस्य मित्रोय करणमात्मा भृत्योपकरणं प्रभुत्वं, पण्डितोपकरणं वैद्धध्यम्, बान्धवोपकरणं लक्ष्मीः, कृपणोपकरणमैश्वर्यम्, द्विजोपकरणं सर्वस्वम्, सुकृतसंस्मरणोपकरणं हृदयम्, धर्मोपकरणमायुः, साहसोपकरणं शरीरम्, असिलतोपकरणं पृथिवी, विनोदोपकरणं राजकम्, प्रतापोपकरणं प्रतिपक्षः।

(२) एतेन च खलु राजवन्ती पृथ्वी। नास्य हरेरिव वृषविरोधिनी बाल चरितानि, न पशुपतेरिव दक्षजनोद्वेगकारीण्यैश्वर्यविलसितानि न शतक्रतोरिव गोत्रविनाशपिशुनाः प्रवाद्राः, न यमस्येवातिवल्लभानि दण्डग्रहणानि, न वरुणस्येव निस्त्रिंशग्राहसहस्त्ररक्षिता रत्नालयाः, न धनद्रस्येव निष्फलाः सन्निधिलाभाः, न जिनस्येवार्थवादशून्यानि दर्शनानि, न चन्द्रमस इव बहुलदोषोपहताः श्रियः।

(३) ततो 'मर्षय भगवन्, अभूमिरेषा शापस्य' इत्यनुनाथ्यमानोऽपि विबुधैः 'उपाध्याय स्खलितमेकं क्षमस्व' इति बद्धाञ्जलिपुटैः प्रसाद्यमानोऽपि स्वशिष्यैः, पुत्र, मा कृथास्तपसः प्रत्यूहम्' इतिनिवार्यमाणोऽप्यत्रिणा, रोषावेशविवशो दुर्वासाः 'दुर्विनीतो व्यपनयामि ते विद्याजनितामुन्नतिमिमाम्, अधस्ताद् गच्छ मर्त्यलोकम्' इत्युक्त्वा तच्छापोदकं विससर्ज।

(४) सखि त्रिभुवनोपदेशदानदक्षायास्तव पुरो जिह्वा जिह्रेति मे जलपन्ती। जानास्येव यादृश्यो विसंस्थुला गुणवत्यपि जने दुर्जनवन्निर्दाक्षिण्याः क्षणभङ्गियो दुरातिक्रमणीया न रमणीया देवस्य वामा वृत्तयः। निष्कारणा च निकारकणिकाणि कापि कलुषयत्ति मनस्विनोऽपि मानसमसदृशजनादापतन्ती। अनवरतनयनजलसिच्यमानश्च तरुखि विपल्लवोऽपि सहस्त्रधा प्ररोहति।

(બ) નીચેનામાંથી ગમે તે ત્રણ સસંદર્ભ સમજાવો : ૯

(b) Explain with reference to context any three of the following : 9

(१) महीयांसः प्रकृत्या मितभाषिणः।

(२) क्षमा हि मूलं सर्वतपसाम्।

(३) सतां हि प्रियंवदता कुले विद्या।

(४) अथवा श्रेयसि केन तृप्यते।

(५) सर्वं स्वार्थं समीहते।

(६) अनपेक्षितगुणदोषः परोपकारः सतां व्यसनम्।

५ નીચેનામાંથી કોઈપણ બે પર વિવેચનાત્મક નોંધ લખો : १४

5 Write critical notes on any two of the following : 14

(१) पूर्वसूरिवंदना।

(२) बाणोच्छिष्टं जगत् सर्वम्।

(३) सरस्वत्याः शाप।

(४) ग्रीष्मकालवर्णनम्।

६ 'हर्षचरितम्' એક ઐતિહાસિક સંસ્કૃત નવલકથા છે – ચર્ચો. ११

6 'हर्षचरितम्' is Historical Snaskrit Novel' – Discuss. 11

અથવા / OR

६ 'हर्षचरितम्' ને આધારે બાણની ગદ્યશૈલીનો પરિચય કરાવો. ११

6 Describe the prose style of बाण on the basis of 'हर्षचरितम्' 11